

*Корекційно – розвиткові заняття
розумової діяльності, пізнавальної
активності дітей із ЗПР*

Пояснювальна записка

Дана програма призначена для індивідуальної корекційної роботи з учнями, що навчаються за індивідуальним графіком. Діагноз таких учнів пов'язаний з відхиленнями у психічному розвитку (пізнавальній сфері та поведінковими труднощами), що викликає необхідність забезпечення психологічного супроводу.

Актуальність даної програми заключається в тому, що вона забезпечує психологічний супровід дитини, який охоплює пізнавальну, емоційну, мотиваційну та поведінкову сфери розвитку учня, враховуючи при цьому індивідуальні та вікові особливості.

Мета даної програми: надати допомогу учню у повноцінному психічному та особистісному розвитку, сприяти підвищенню рівня розвитку пізнавальних психічних процесів та корекція емоційно-вольової сфери (за результатами діагностики).

Завдання програми:

- корекція відхилень у психічному розвитку учня:
 - корекція пізнавальної сфери (вивчення та розвиток властивостей уваги (концентрація, стійкість, вибірковість, об'єм), процесів пам'яті (відтворення, запам'ятовування, зберігання), мислення (синтез, аналіз, узагальнення, умовиводи) та мовлення);
 - корекція емоційної сфери (вивчення та формування вміння розпізнавати, усвідомлювати власні емоційні стани, почуття та керувати ними)
 - корекція мотиваційної сфери (формування мотивації до навчання, самовиховання, саморозвитку, актуалізація життєвих цілей та шляхів їх досягнення);
 - корекція поведінкової сфери (формування навичок ефективного спілкування та поведінки, розвиток вміння усвідомлювати причини власної поведінки, знаходити конструктивні шляхи для виходу з конфліктних ситуацій,);
- формування і розвиток навичок самоаналізу, самоконтролю, самовираження, саморегуляції.

Програма складається з трьох блоків: підготовчого, основного корекційно-розвиваючого та заключного.

Підготовчий блок складається з двох етапів: I – встановлення контакту та II - діагностичного.

На *етапі встановлення контакту* відбувається знайомство, налагодження емоційного та психологічного контакту, заохочення учня до співпраці.

Діагностичний етап включає в себе проведення первинного та вторинного психологічного обстеження з метою визначення рівня психологічного розвитку учня та виділення наявних труднощів (первинна), відслідковування змін в розвитку за результатами корегуючих занять (вторинна).

У **корекційно-розвивальний блок**, який є основним, входить комплекс вправ корекційно-розвивального характеру, підібраних відповідно до мети заняття.

І останній, **заключний блок** включає в себе вторинну діагностику та підбиття підсумків.

Діагностичні методики та корекційні вправи див. нижче.

Структура корекційних занять

- Вітання.
- Рефлексія минулого заняття.
- Основна частина: вправи на розвиток пізнавальних психічних процесів (уваги, пам'яті, мислення та мовлення).
- Консультативна частина (обговорення труднощів в особистій сфері учня, при необхідності з використанням проєктивних методик).
- Рефлексія.

Організація занять. Заняття проводиться один раз на тиждень по 45 хвилин (або академічна година). Програма розрахована на 35 годин.

Критерії ефективності: виконання учнями діагностичних завдань не нижче середнього рівня за всіма параметрами.

<i>Заняття</i>	<i>Назва вправи</i>	<i>Зміст</i>
2	«Об'єм уваги»	Подивитись на малюнок протягом 3-4 секунд, потім спробувати перерахувати предмети, які запам'ятались.
	«Знайди відмінності»	Знайди не менше 12 (10) відмінностей.
	«Спробуй відшукати»	На малюнку художник зобразив контури 20-ти різних тварин. Спробувати знайти їх, витративши на це якомога менше часу.
3	«Спробуй порахувати»	На цій картинці намальовані коні, слони, олені. Спробувати підрахувати їх всіх, але тільки за особливим правилом – рахувати потрібно всіх, починаючи з верхнього ряду зліва направо: «Перший коник, перший слон, другий коник, перший олень, третій коник, другий слон...» і т.д.
	«Лабіринт»	Доріжки лабіринту розміщені у 3-х рівнях. Спробувати потрапити з точки входу вгорі лабіринту до кімнати, що розміщена в його центрі.
4, 9	«Слово навпаки»	Психолог вимовляє слово з кінця, завдання учня «прочитати», тобто сказати його правильно. Наприклад: ЛІТС – СТІЛ. Слова: СІН, ДЯР, АРГ, МІД, АСОК, ОТІЛ, ГІНС, АВОРД, РІВД, АМІЗ, ПЕТС... (завдання можна дати в письмовому вигляді).
4	«Виправ помилки»	Учні дається завдання в поданих реченнях знайти логічні помилки і виправити їх. Приклади: влітку випав сніг; зимою в саду розквітли яблуні; сонце ховалось за верхівки дерева; внизу над ними протікала річка.
9	«Анаграми»	Учні пропонуються анаграми (слова, в

		яких переставлено букви). Завдання учня відтворити ці слова, не викидаючи і не додаючи нових букв. Приклад слів: еноб,раяі, упкс, итрг, уксп, еравшн, ркдети, ашнррі, едатель, акемра, окамднри, ивнсвоко, отгрвіял, офмрлуря, ахарткрє. Після закінчення можна спитати яким шляхом учень розв'язував завдання і чи знайшов він закономірність.
5	<i>«Уяви слова»</i>	Учні дається набір слів. Завдання: запам'ятати слова у такій же послідовності, уявляючи подані слова персонажами історії. Приклади слів: верблюд, журнал, вітер, квітка, ніч, капелюх; цирк, фонтан, принцеса, мушля, груша, автобус.
6	<i>«Виключення зайвого»</i>	Учні пропонується з поданих слів вилучити зайве і пояснити, чому саме те чи інше поняття він обрав. Приклад: стіл, лампа, шафа, диван; черевики, чоботи, шнурки, туфлі, калоші; солодкий, гарячий, гіркий, кислий, перчений; береза, сосна, дуб, калина, клен; гомін, град, шурхіт, грім, гуркіт; трикутник, ромб, коло, квадрат, відрізок, коло; глибокий, високий, світлий, низький, великий; додавання, множення, доданок, віднімання, ділення; веселий, сумний, злий, заздрісний, засмучений...
	<i>«Пошук аналогів»</i>	Називається якийсь предмет чи явище. Завдання дитини підшукати якомога більше аналогів, тобто інших предметів, схожих із заданим за суттєвими ознаками. Слід також систематизувати слова за ознаками (зібрати в групи). Приклади слів: птах, вертоліт, ракета; машина, станок, кран; автобус, поїзд, велосипед.

	<i>«Пошук протилежних предметів»</i>	Учні пропонується слово, що позначає предмет. Треба знайти предмети, протилежні даному, і систематизувати їх за групами. Наприклад: будинок. 1) гараж, хлів – протилежні даному за розміром і комфортом; 2) річка, гори – простір відкритий і закритий.
7	<i>«Пошук предметів за даними ознаками»</i>	Учні дається завдання назвати якомога більше предметів, що мають спільну ознаку з названим.
	<i>«Пошук спільного»</i>	Вибираються два слова навмання. Необхідно знайти якомога більше спільних ознак для даних предметів. Приклади пар слів: міст, дорога; дім, телевізор; сонце, лампа; черевики, вуха; холодильник, шафа; емблема, герб; пальма, горіх.
8	<i>Гра «Чаклун»</i>	Учні дається завдання поетапно удосконалювати названий предмет, додаючи до нього нові функції і поєднуючи з іншим предметом. Наприклад: ОКУЛЯРИ. Прикріпити до карти місцевості, до газети, до журнального столу. Предмети для «модернізації»: ДИВАН, СТИЛ, ЛАМПА.
9, 12, 14, 18, 20	<i>Гра «Домалюй»</i>	1) Використовуючи подані геометричні фігури, учню дається завдання намалювати тварину; 2) учню дається завдання домалювати картинку; 3) перед учнем незакінчений шедевр живопису. Завдання вгадати що хотів намалювати автор, домалювавши картину.
10	<i>«Назви відмінність»</i>	Учні показується або пропонується малюнки двох предметів. Завдання: знайти якомога більше відмінностей між предметами. Приклади слів: шафа і

		магнітофон; телевізор і собака; земля і автомобіль; квітка і малюнок.
	<i>«Гра на встановлення причинно-наслідкових зв'язків»</i>	Завдання: скласти декілька речень (2-3), за допомогою яких зв'язати два незв'язаних між собою речення так, щоб вийшло оповідання. Приклади речень: білка, що сиділа на дереві, впустила шишку...вантажівка не прийшла вчасно в автопарк. Собака погнався за куркою... школярі не змогли поїхати на екскурсію.
11	<i>«Модифікація предмета»</i>	Обирається будь-який предмет, відомий учню. Ставиться запитання, які допомагають учню модифікувати предмет: як по-новому можна використати цей предмет? Що для цього треба спростити? Чим треба ускладнити? Що збільшити? Що необхідно перевернути? Що – об'єднати?
12	<i>«Мозкова гімнастика»</i>	Учню дається завдання швидко закінчити речення: у чобота завжди є...(пара); перший місяць зими - ...; у нашій країні не живе...; у дерев завжди є...; пора року - ...; секретне слово - ...; миші дуже люблять...; зимою вода перетворюється...; сухий виноград називають...
13	<i>«Числові ряди»</i>	Учню пропонується погратись з числами. А точніше, з числовими послідовностями. Числова послідовність – це ряд чисел, на перший погляд, нічим не пов'язаних між собою. Але якщо уважно придивитись чи порахувати, можна виділити певну закономірність. Наприклад: 2, 4, 6, 8 – кожне наступне число отримується додаванням 2 до попереднього. Спробувати самостійно встановити наступні числа в кожному ряду.

11	<i>«Креативний директор»</i>	<p>Необхідно назвати якомога більше предметів, які об'єднують у собі дві задані ознаки. Наприклад: ЯСКРАВІЙ ЖОВТИЙ: кульбабка, світло, іграшка, светр, лампа, сонце...</p> <p>Варіанти завдань: пухнастий зелений; прозорий голубий; сильний добрий; дзвінкий гучний.</p>
13	<i>«Четвертий - зайвий»</i>	Учню з поданих слів необхідно вилучити зайве і пояснити, чому саме те чи інше поняття він обрав.
14	<i>«Продовж казку»</i>	За поданим початком скласти продовження казки.
15	<i>«Склад дії»</i>	<p>Завдання: послідовно назвати всі рухи, з яких складається дія. Наприклад: ШИТИ – брати, відміряти, відрізати, брати, проштрикати, протягувати, натягувати, дивитись...</p> <p>Приклади дій: стрибати, читати, їсти, копати.</p>
	<i>«Склади речення»</i>	<p>Необхідно скласти речення зі слів, не пов'язаних між собою змістом. Форму слів змінювати можна. Речення можуть бути гумористичними, серйозними, незвичайними або практичними. Приклади слів: автомобіль, роса, стіл, телефон; миша, чашка, пульт, питання, дошка; м'яч, розетка, паркан, камера, годинник; викрутка, футболка, лист, хліб, чай; інтернет, клавіша, фломастери, сестра; стріла, подушка, пальма, портфель, телефон; підручник, ваза, люстерко, зошит, запальничка; батарея, диск, лампа, газета, диван.</p>

16	<i>«Підбери слово»</i>	Підібрати будь-яке слово до поняття з другого стовпчика таким чином, щоб був такий самий зв'язок, як у першому стовпчику. Приклади: слово – речення; буква - ?; риба – окунь; птах - ?; проза – поезія; оповідання - ?; проза – оповідання; поезія - ?; повість – глава; книга - ?; день – ніч; лівий - ?; вузький – широкий, тонкий - ?..
16	<i>«Постав запитання»</i>	Завдання: необхідно скласти питання, за допомогою яких можна поєднати два предмета. Приклади пар слів: банка – річка, вогонь – рукомийник, шляпа – міст, лінійка – книга, олівець – замок, солома – телевізор.
17	<i>«Що було вчора»</i>	Описати щохвилино події власного вчорашнього дня якомога точніше. Уявляти при цьому події та їх послідовність, ніби дивишся кінофільм, і розповідати про це.
	<i>«Сценарист»</i>	Вибрати 3 сюжети для роздумів (наприклад, кінофільм, плани на завтра, особисті спогади). Записати їх у стовпчик під номерами. За сигналом (плеск у долоні тощо) починати думати про 1-й сюжет, потім після сигналу – про 2-й сюжет, знову після сигналу – про 3-й сюжет. Під час кожної фази потрібно уникати думок про інший сюжет. За сигналом «Стоп» припинити роботу.
18	<i>«Античас»</i>	Учню дається тема для невеликої розповіді («Прогулянка на природу», «Як я провів канікули» тощо). Завдання: розкрити тему, описуючи події у зворотному порядку.
19	<i>«Намалюй»</i>	Підлітку пропонується 10 слів (життя, віра, свобода, індивідуальність...), бажано

	<i>поняття»</i>	абстрактних понять. Завдання – намалювати кожне і презентувати його.
20	<i>«Знайди правильну відповідь»</i>	<p>Всередині фігур за певними принципами групуються фігури. Слід обрати правильний і найточніший варіант опису певної групи фігур з наведених прикладів.</p> <p>1) Завдання: вибери підпис до картинки з наведених нижче прикладів. 1. У спільній частині фігур знаходяться всі чорні і маленькі чотирикутники. 2. У спільній частині фігур знаходяться всі чорні або маленькі чотирикутники.</p> <p>2) У першому квадраті подано зафарбовані кола, в другому – великі фігури. 1. У спільній частині квадратів знаходяться всі зафарбовані та великі круги. 2. У спільній частині квадратів знаходяться всі зафарбовані або великі круги.</p> <p>3) Є два квадрати. У першому розміщено прізвища учнів 6-го класу, які мають високий рівень знань. У другому – прізвища спортсменів цього класу. 1. Порахуйте кількість спортсменів та відмінників. 2. Порахуйте кількість спортсменів або відмінників.</p>
20	<i>«Аналогія»</i>	<p>Підібрати з наведених прикладів потрібне слово. Приклади: ніж – залізо = стіл - ... виделка, дерево, стілець, скатертина; дерево – гілка = рука - ... топор, палець, нога, рукавиця; м'яч – футбол = шайба - ... бокс, волейбол, хокей, теніс; потяг – вагони = кінь – поїзд, кінь, овес, віз; ранок – вечір = ділення - ... додавання, ділення, множення, віднімання, дільник; музика – глухий = картина – художник, пензлик,</p>

		око, сліпий.
21	<i>«Якщо пташка, то яка?»</i>	Учню пропонується придумати асоціації, які б характеризували його: якщо пташка, то яка саме? Тварина? Квітка? Пора року? Чому?.. обговорення завдання.
	<i>«Мій світ»</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1) намалювати на аркуші себе. Де на цьому аркуші буде твоя мама? Близькі? Друзі? Вороги? Твоє минуле? Майбутнє? Твоя мрія? 2) Подивитись на свій «світ». Ти задоволений ним? Яким би він міг бути, якби його «намалювати» інакше? 3) Що б тобі хотілось змінити?
22	<i>«Намалюй свій настрій»</i>	Учню пропонується намалювати свій настрій, вибравши ті кольори, якими найточніше він міг би передати свої відчуття зараз. Після закінчення – аналіз малюнка.
22	<i>«Валіза»</i>	Учню дається завдання уявити, що він збирається у далеку подорож і йому необхідно покласти особисті якості, які, на його погляд, знадобляться йому у подальшому житті.
22	<i>«Мій портрет у променях сонця»</i>	Психолог просить відповісти на запитання: «Чому я заслуговую на повагу?» наступним чином: намалювати сонце, у центрі сонячного кола написати своє ім'я чи намалювати свій портрет. Потім уздовж променів написати усі свої чесноти, усе гарне, що учень про себе знає. Намагатися, щоб променів було якнайбільше. Обговорення.
23	<i>«Відобрази свої емоції»</i>	Підлітку пропонується відобразити різні емоції (які найчастіше виникають), за допомогою тільки міміки та жестів. Пояснити, в яких саме випадках

		виникають ті чи інші емоції.
	<i>«10 подій»</i>	Описати 5 найкращих подій у житті. П'ять найгірших подій. Питання психолога: як ти вважаєш, чому ці події відбулися? Твоє ставлення до цих подій? Чи хотілося б тобі, щоб ці події відбулися знову?
	<i>«Намалюй, що ти відчуваєш зараз»</i>	Чому саме це почуття ти намалював? Як часто воно тебе відвідує? Чи бажав би ти від нього позбавитися? Що для цього потрібно зробити?
	<i>«Тільки від мене залежить»</i>	Необхідно закінчити речення «Тільки від мене залежить» не менш ніж 10 варіантами. Потім голосно промовити їх.
24	<i>«Про корисність та шкідливість емоцій»</i>	Чи бувають почуття корисними або шкідливими? Підлітку пропонується заповнити табличку: емоція, її користь, її шкідливість. Дослідження обраного почуття.
25	<i>«Побачити себе по-іншому»</i>	«Уяви, що твоє тіло оточує який-небудь колір, який для тебе символізує впевненість. (Який це колір? Чому саме він?) Пізніше, коли ти опинишся в реальній ситуації, знову уяви біля себе цей колір. Нехай він допоможе тобі почувати себе впевнено».
24	<i>«Намалюй свій страх»</i>	Підлітку пропонується намалювати на аркуші паперу свій страх. Можна використовувати будь-які образи, кольори. Бажано підписати малюнок, вигадати йому назву. Чому саме це ти намалював? Важко було малювати малюнок? Коли ти зараз дивишся на свій страх, які почуття емоції в тебе виникають? Що ти хочеш зробити з малюнком?

25	<i>«Я-висловлювання, Ти-висловлювання»</i>	Підлітку пояснюється значення Я-висловлювань та Ти-висловлювань. Пропонується перетворити фрази з Ти-висловлювань на Я-висловлювання.
26	<i>«Я через 10 років»</i>	«Уяви собі, що минуло вже 10 років. Ти змінився... змінилося твоє життя. Розкажи зараз про себе так, як би ти розповідав про свою особистість, якщо б минуло 10 років».
	<i>«В мене є все»</i>	«В кожній людині є гарні та погані якості. Але всі вони сприймаються нами по-різному. Іноді ми не маємо сили зізнатися в своїх слабостях, поганих вчинках... але якщо поміркувати, то іноді навіть негативні якості стають нам у пригоді. Зараз я буду називати різні якості, які є характерними для людей. Твоя мета – погоджуватися з тим, що я скажу, і визнавати ці якості своїми, але з умовою, що будеш пояснювати, в якій саме ситуації ти буваєш таким».
27	<i>«Пори року моєї душі»</i>	«У природі існує 4 пори року, які з собою приносять нам різні відчуття, переживання. Кожна пора року гарна. Але і в нашій душі відбуваються зміни. Давай будемо їх називати «порами року», що існують у твоїй душі. Що вони тобі приносять? Чим збагачують? Як виявляють себе? Чим допомагають?»
	<i>«Лист»</i>	«Напиши лист собі від «Я-ідеального». Тобто від себе самого, але того, яким ти мрієш бути. «Я-ідеальне» повинно надати у листі тобі поради щодо того, як ефективно поводитись у колі ровесників, що треба робити, щоб мати успіх».

	<i>«Поясни»</i>	«Уяви людину, яка сидить навпроти тебе. Вона розмовляє з тобою про те, що не довіряє людям. Завжди ставиться з підозрою до того, що відбувається. Твоя мета – навчити людину довіряти. Що ти скажеш? Чому і людина повинна вірити тобі? Поясни людині, що довіряти – це добре. Знайди всі переваги довіри».
28	<i>«Я – очима іншими»</i>	«Опиши, як тебе бачать (і що про тебе думають): твоя мама, вчителька, сусід, твій товариш, бабуся, «той, хто мені подобається». Як на твою думку, чому саме таке враження ти справляєш на оточуючих?»
	<i>«Мені в собі не подобається...»</i>	Учні пропонується закінчити речення: «Мені в собі не подобається...» чи все з того, що ти написав, хотілося б змінити? Чому? Чи робив ти спроби працювати над собою? А тепер заміни те, що не подобається, на бажане. Що, на твою думку, необхідно зробити у реальному житті, щоб стати кращим?
	<i>Гра «Я буваю різним»</i>	Моделюється програвання різних ситуацій за допомогою міміки, жестів: ситуації гніву, роздратованості, нестриманості тощо. Потім підліток пояснює, як він звик долати неприємні почуття; знайомиться з методами саморегуляції.
29	<i>«Мета»</i>	Психолог пропонує учню визначити 10 основних цілей, які він має реалізувати в наступному році. Що ти зробиш спочатку? Що ти будеш мати, якщо виконаєш усе, що спланував? Що треба зробити для реалізації цілей?

		Хто має допомогти тобі?
	<i>«Мої цілі. Мій ідеал»</i>	«Зверху аркуша напиши 3 цілі, яких хочеш досягти. Розділи аркуш на 4 частини. У першу колонку по вертикалі запиши ім'я людини, героя, на яку хочеш бути схожим. У 2-гу колонку запиши всі риси його характеру, що спадуть на думку. З і 4 колонки – «позитив» і «негатив». Постав знаки «+» чи «-» навпроти кожної риси залежно від того, якою ти її вважаєш: гарною чи поганою. Тепер порахуй яких рис більше. Що ти думаєш з цього приводу? Чи впевнений ти, що хочеш бути схожим на свого героя? Чи допоможуть риси, написані в таблиці, досягти поставлених цілей? Чи треба щось змінити? Що для цього необхідно зробити?»
30	<i>«Я – в минулому, я – зараз»</i>	Підлітку пропонується намалювати на двох різних аркушах паперу малюнки: «Я – в минулому», «Я - зараз». Після закінчення вправи – обговорення: чи відрізняються малюнки між собою? Чим? Які кольори переважають у малюванні? Чому? Чи задоволений ти своїм теперішнім станом?

Список використаної літератури:

1. Бажутина С.Б., Воронина Г.Г., Булах И.П. Практическая психология в вузе и школе. – Луганск: Янтарь, 2000. 113с.
2. Марасанов Г.И. Социально-психологический тренинг. 4-е изд., испр. и доп. – М.: Когито – Центр, 2001. – 251 с.
3. Фопель К. Психологические группы: Рабочие материалы для ведущего: Практическое пособие / Пер. с нем., 3-е изд., стер. – М.: Генезис, 2001. – 256 с.
4. Баришполь С.В. Посібник практичного психолога: психодігностика, тестування, розробки уроків психічного розвитку. – Х.: Вид.група «Основа», 2009. – 267 с.
5. Сіткар В.І. Психологічний практикум для школярів // Практична психологія та соціальна робота, № 8, 2006.
6. Матюгин И.Ю. Как развить память и внимание вашего ребенка. Книга для детей и их родителей / И.Ю.Мтюгин. М. – РИПОЛ классик, 2010. – 112с.
7. Практикум з психології. Навчальний посібник / укладачі: Г.М.Дубчак, Н.Г.Рудюк. – Чернівці: Рута, 2006. – 360с.